

בעיות העיר וההתיישבות

(עם כינוסה של ועידת "הביטט" בואנקובר)

מאת : ברבה ווארד

אנשים. מזה רק רבע באזורים כפריים. אבל מתוך יותר מ-5 מיליארד אנשים בארצות המתפתחות יתגוררו יותר ממחציתם בכפר. ועוד, לפי התחזיות תושג הכנסה שנתית של 10,000 דולר לנפש בקרב מיליארד האנשים בארצות העשירות, אבל ההכנסה לנפש בארצות העניות תגדל במידה מעטה.

במשך תקופה זו, יוכפל מספר תושבי הערים בארצות המתפתחות. כמה מהריכוזים העירוניים הגדולים ביותר בעולם יתהוו, קרוב לוודאי, בארצות אשר לרשותן עומדים משאבים ואמצעי הון מצומצמים מאד.

בומבי, כלכותה, ג'קרטה, מאנילה — ערים אלו עשויות להגיע, בתקופה זו, לאוכלוסייה של יותר מ-10 מיליון נפש כל אחת. סביב ערים אלו יתגוררו ה־מוני איכרים מרוששים שיבקשו לחדור אליהן במקרה מצוקה או אסון.

אלו הן דיספרפורציות, שבהן לא נתנסו מעולם החברות התעשייתיות באירופה וצפון אמריקה בראשית התפתחותן. יש להביא בחשבון כי הערים הראשונות באירופה צמחו והתרחבו עקב הביקוש הרב לכוח עבודה. במאה ה־19 הועסקו כבר 22% מכוח העבודה בשודיה בענף התעשייה, אך לעומת זאת רק 10.8% מהאוכלוסייה התגוררו בא־

לרגל כינוסה של ועידת "הביטט" לכ־ עות ההתיישבות והעיר, שהתקיימה ביוני 1976 בואנקובר שבקנדה, פירסם השבועון הבריטי הנודע "אקונומיסט" את הרשימה המאלפת הבאה:

ישנם ציניקנים הסבורים, כי הנסיון לזמן נציגי ממשלות לשם דיון בבעיות הערים וישובי האדם בכלל, הוא בגדר משגה. הנושא, טוענים הם, הוא כוללני מדי ויהיה זה הגיוני יותר לכנס ועידה של ראשי ערים מאשר שרים. ומעל לכל, התנאים השוררים בארצות תבל הע־שירות הם כה שונים מתנאי המתח, העוני והיאוש שהם מנת חלקם של הארצות המתפתחות, עד שהתוצאה הצפויה היא עימות מחמיר ומלא מרי־רות, ולא־דוקא פעולה יוצרת.

מה צריכה להיות התשובה בואנקובר לטיעון זה? הארצות המפותחות מב־חינה כלכלית חולשות עדיין על 70% ממשאבי העולם, בעוד שחלקן באוכלר־סיית תבל הוא פחות מ־20%. בשלושת הדורות הבאים תוכפל כמעט אוכלוס־יית העולם ובמקביל יגדל התוצר במשק העולמי. אבל לפי ההערכות כיום, לא תשתנה ההתפלגות של התוצר בין אר־צות תבל השונות.

בשנת 2000 יתגוררו בארצות מפות־חות מבחינה כלכלית כ־1.4 מיליארד

זורים עירוניים. כעשר שנים לפני כן, היו הפרופורציות בצרפת כדלהלן: 29% מהעובדים הועסקו בתעשייה, בעוד שחלקם של תושבי הערים באוכלוסיה היה רק 10.7%.

לקראת סוף המאה, הצליחו שוויץ, המאופיינת במידה רבה של דצנטרליזציה, להגיע לכך ש-45% מעובדיה יעסקו בתעשייה בעוד שרק 13% מהתושבים התגוררו בערים.

הכוח המניע העיקרי היה, איפוא, תיעוש רב-הצלחה, כאשר הערים מתרחבות בתגובה לשינויים במשק ובמקורות התעסוקה.

הארצות המתפתחות התקדמו באותו כיוון ולעבר אותה רמה של התפתחות טכנולוגית, אך כאן הפרופורציות הן הפוכות. עוד בשלב מוקדם ניבנו בהן ערים גדולות המשמשות מרכזים למסחר האטלנטי ולאחסנה: ריודה-ז'נירו, בואנוס-אייירס, שאנחאי, כלכותה ועוד. דרך ערים אלו מייצאים חומרי גלם ומיובאות סחורות מעובדות.

במאה ה-20 הפכו אותן ערים למוקדי משיכה להגירה גדולה; וזאת זמן רב לפני שהספיק להתפתח בהן, או בסביבתן, בסיס תעשייתי חזק (או חקלאות יעילה), שיש בהם כדי לקיים מערכת עירונית מפותחת.

הנתונים מדברים בעד עצמם. בעוד שכח העבודה במשק גדל במוצע ב-2% לשנה, גדלות הערים בקצב מהיר יותר; וזאת בעיקר כתוצאה מנהירת איכרים

מרוששים לעיר, ולא בעקבות הקמתה של תעשייה חזקה. ולדוגמה: כ-50% מתושבי ונצואלה מתגוררים באזורים עירוניים בעוד שרק 8.8% מכח העבודה מועסקים בענף התעשייה. בדומה לכך בברזיל בראשית שנות ה-70 קרוב ל-30% מהתושבים התגוררו בערים, בעוד שרק 10% של כח העבודה מועסק בתעשייה.

בשתי ארצות אמידות יחסית באסיה — מאלזיה וקוריאה — 20% מהאוכלוסיה מתגוררים בערים, אבל רק 7% מהמועסקים עובדים בתעשייה.

לנוכח תופעות אלו של "התפוצצות" אוכלוסין, מחסור במשאבים, עיור בלתי מאוזן ופיגור בתעסוקה, קשה להפריז בהערכת הקשיים והמתרחבות שבפניהם ניצבים שני שליש מהאנושות הנכנסים לעידן התעשייתי. כמו כן אין להתעלם מההבדלים הבסיסיים שבין דפוסי העיור האופייניים לארצות המתפתחות, לבין הדפוסים שהיו אופייניים בשעתו לארצות שהגיעו כבר לדרגת תיעוש גבוהה.

ייתכן, איפוא, שהספקנים הם הצודקים. ייתכן שהמיפגש בין נציגי ארצות בעלות רקע ודרגות עושר כה שונים, אין בו כדי להבטיח חילופי-דעות פוריים ולימוד יעיל מהנסיון של הזולת. סביר יותר להניח כי התוצאה יהיה רוגז ותערומת גוברים והעמקה של הניגודים וחילוקי הדעות האידיאולוגיים.

תרגמה מאנגלית: ניבה צוער